

Perevägivallatsejate retsidiivsus

Jako Salla, Laidi Surva

Sisukord

1. Perevägivallatsejate retsidiivsus teistes uuringutes
2. Retsidiivsusnäitajate võrdlus
3. Retsidiivsus vanuse ja soo järgi

Kriminaalpoliitika analüüs

Nr 8/2012

www.just.ee/uuringud

www.just.ee/kriminaalstatistika

Eesmärk

2011. aastal esmakordselt läbi viidud perevägivalla juhtumite analüüs näitas, milline on menetluspraktika politseini jõudnud perevägivalla juhtumites. Käesoleva analüüsis hinnatakse oma pereliikmete suhtes vägivaldsete inimeste retsidiivsusust ehk seda kui paljud kindlaks tehtud vägivallatsejatest pärast kohtuotsuse saamist või menetluse lõpetamist uue kriminaalasja raames kahtlustatavana uuesti üle kuulatakse.

Kokkuvõte

1. Teiste riikide uuringute põhjal võib väita, et retsidiivsus perevägivalla juhtumite puhul on enamasti seotud mitmete muude sotsiaalsete probleemidega, lisaks avaldub retsidiivsetel vägivallatsejatel sageli muid kuritegelikke riske. Puudub ühtne arusaam, milline on hea menetluslik lahend perevägivalla juhtumite lahendamisel.
2. Perevägivallas lahendi saanud kurjategijatest 8% kuulatakse uues kuriteos kahtlustatavana üle 6 kuu jooksul, 14% 12 kuu jooksul ning viiendik 18 kuu jooksul. Enamasti ei ole uued kuriteod siiski seotud vägivallaga.
3. Perevägivalla toimepanijate retsidiivsus on madalam kui kõigi vägivallakuritegude toimepanijatel keskmiselt. 2007. aastal oli olenevalt isikute ringist vägivallakuritegude toimepanijate retsidiivsuse määr 18-38%.
4. Kõige madalam retsidiivsus on rahalise karistuse saanutel (2%) ja neil, kelle suhtes menetlus avaliku menetlushuvi puudumisel lõpetatakse (8%).
5. Kõige kõrgem on retsidiivsus vanglast vabanenutel (24%) – selle põhjuseks võib lugeda nii vangistuse mõjusid kui ka inimese enda kompleksseid riske. Reaalset vangistust tuleks jätkuvalt kasutada viimase võimalusena, kuna see tõstab hilisemat korduvkuritegevuse riski.
6. Kuigi lepitusmenetlust perevägivalla juhtumite lahendusena on korduvalt kritiseeritud, ei anna käesoleva analüüsi andmed alust menetluspraktika oluliseks muutmiseks. Küll aga tuleb perevägivalla puhul hoolikalt hinnata iga juhtumi sobivust lepituseks ning osapoolte motiive.

Taust

2011. aastal registreeriti Eestis 1939 perevägivalda juhtumit, mis on hinnanguliselt 26% vägivallakuritegudest. Kõige enam menetletakse perevägivalda juhtumeid kehalise väärkohtlemise (KarS § 121) ja ähvardamisena (KarS § 120).

2011. aastal Justiitsministeeriumis läbi viidud analüüs (Salla ja Surva, 2011) näitas, et perevägivalda menetlustest lõpetatakse 45% erinevatel otstarbekuse kaalutlustel (sh 53% avaliku menetlushuvi puudumise tõttu, 42% lepitamise teel ning 5% juhtumitest saadetakse lahendamiseks alaealiste komisjoni). Kohtusse jõuab hinnanguliselt iga neljas perevägivalda juhtum. 53% kohtusse jõudnud juhtumite puhul määratakse süüdistatavale tingimisi vangistus, 20% juhtudest asendatakse vangistus ÜKTga, 14% toimepanijatest saavad rahalise karistuse ning 13% juhtumitest viib reaalse vanglakaristuseni. Alustatud menetlustest jääb tõendite puudumise tõttu või muul põhjusel lahendamata 31% menetlustest.

Justiitsministeeriumi analüüs kurjategijate retsidiivsuse kohta (Ahven jt, 2010) näitas, et sarnaselt teistele riikidele on retsidiivsus kõrgeim vargusi toime pannud isikute puhul. Kui vanglast vananenud vargusi toimepannud isikutest kuulati aasta jooksul uuesti kahtlustatavana üle 52%, siis vägivallakuritegusid toimepannud isikute puhul oli vastav näitaja 38%. Sarnaselt teistele kuriteoliikidele oli ka vägivallatsejate retsidiivsus kõrgeim vanglast vabanenute hulgas ning madalam nende puhul, kelle osas kohus ja prokuratuur rakendasid vangistuse alternatiive. See on seletatav ühelt poolt vangistuse negatiivsete mõjudega, teiselt poolt aga sellega, et vanglasse satuvad üldjuhul inimesed, kelle retsidiivsus on kõrgem. Samuti tõi analüüs välja, et kergeid vägivallakuritegusid toimepannud isikute retsidiivsus on märksa kõrgem kui tapmise eest karistatutel.

Politsei- ja Piirivalveametis läbiviidud analüüs (Meikas ja Põldar, 2011) näitas, et ligi pooltel tapmiseni viinud juhtumitest on politsei saanud varasemalt samale aadressile väljakutseid, mille põhjuseks on peretüli, lärm korteris, joomingud jmt. Analüüsist järeldus, et kuigi valdav enamik peretülidest ei vii tapmiste ega muude raskete kuritegudeni, iseloomustab surmaga lõppevaid juhtumeid sageli osapoolte vaheline vägivallaajalugu, mille puhul on riigipoolsed sekkumised olnud ebapiisavad ning piirdunud vaid konkreetse konflikti rahustamisega.

Meetod

Analüüsi aluseks on 2010. aastal registreeritud perevägivalda juhtumid, mida menetleti kehalise väärkohtlemise koosseisu tunnustel (KarS § 121).

Registreeritud juhtumite hulgast selekteeriti välja need, mille menetlemine on 2012. aasta augusti seisuga lõppenud. Retsidiivsust analüüsiti isikute puhul, kes olid nendes juhtumites kahtlustatavad või süüdistatavad. Kokku kaasati analüüsi 1064 isiku andmed.

Retsidiivsuse arvutamiseks oli kolm lähtepunkti: isiku suhtes menetluse lõpetamine, süüdimõistmine või vanglast vabanemine. Retsidiivsust näitab esimene kahtlustatavana ülekuulamine pärast nimetatud tärmineid uues kriminaalasjas. Retsidiivsuse hindamise perioodid on analüüsis 6 ja 12 kuud.

Tuleb arvestada, et nagu vägivallakuritegudest üldse, on ka korduvalt toimepandud kuritegudest enamik varjatud ning neist ei anta politseile teada. Seega on reaalsed näitajad kindlasti kõrgemad kui need, mis on analüüsis välja toodud. Samas pole alust arvata, et see tingiks kuidagi olulisi erinevusi analüüsis võrreldud gruppide vahel.

Samuti on oluline märkida, et uueks kuriteoks võib olla mistahes kuritegu alates joores juhtimisest kuni kelmuste ja vargusteni. Justiitsministeeriumi varasemate retsidiivsusuuringute¹ tulemusena võib hinnanguliselt öelda, et ilmselt enam kui pooled uued kuriteod ei ole samaliigilised ning kindlasti on vähem neist seotud perevägivallaga. Seega ei näita käesolev analüüs, kuivõrd panevad menetlusotsuse saanud isikud toime uusi perevägivallakuritegusid, vaid seda, milline on nende üldine kriminogeensus. Samas võib eeldada, et kõrgema üldise kuritegevuse riskiga inimesed panevad sagedamini toime uusi kuritegusid oma pereliikmete vastu.

1. Perevägivallatsejate retsidiivsus uuringutes

Hanson ja Wallace-Capretta (2006) on väitnud, et perevägivallatsejate retsidiivsust mõjutavad sugu, vanus ja varasemad vahistamised. Nende Kanadas läbiviidud uuring näitas, et kõige kõrgema retsidiivsusega perevägivallatsejad on noored, abielus mitte olevad mehed ja naised, kellel on ebastabiilne eluviis ning probleeme narkootikumide ja alkoholi kuritarvitamisega, kes on madala intelligentsusega, kelle suhtumine inimeste vahelisse suhtlemisse ja partnerivastasesse vägivalda on negatiivne ning kellel on kriminaalne või halva käitumise minevik. **Kuigi perevägivalda esineb kõigis sotsiaalsetes gruppides, on see eriti levinud nende ühiskonnagruppide seas, kus on ka muid sotsiaalseid probleeme.**

Ventura and Davis (2005) nendivad, et varasem perevägivallatsemise kogemus on kõige parem retsidiivsuse ennustaja. Samas ühes varasemas uuringus (2004) toovad nad välja, et nii varasemad vahistamised kui ka politsei väljakutsed võimaldavad ennustada perevägivallatseja edasist retsidiivsust, sõltumata sellest, kas varasemalt on tegu olnud perevägivallaga või mitte. Seega on perevägivalda risk suurem neil inimestel, kes on toime pannud muid rikkumisi võrreldes nendega, kellel kriminaalne minevik puudub. **Perevägivald on seotud kriminaalse käitumisega ka muudes valdkondades.**

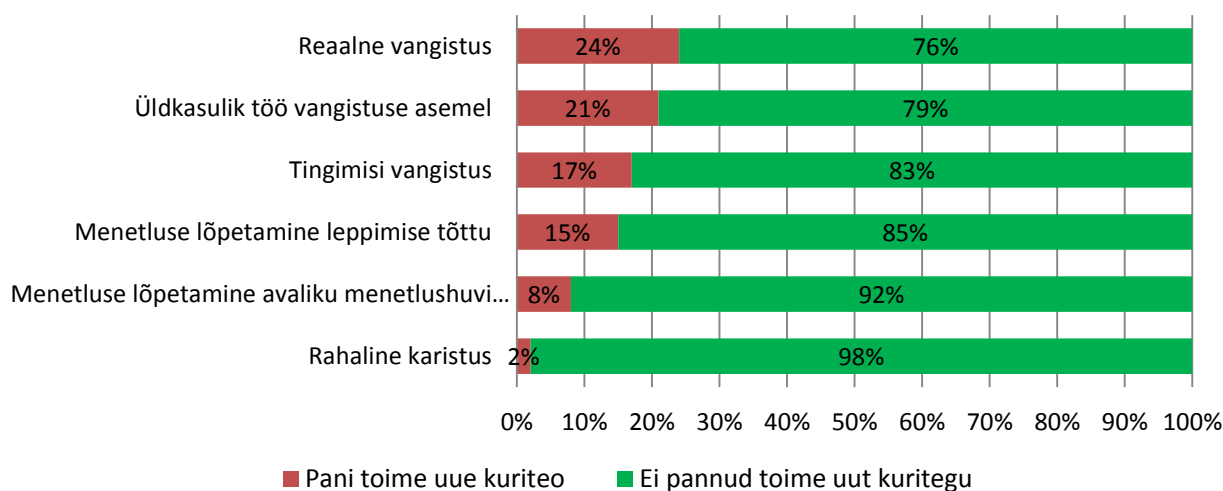
Karistusmeetodite tõhususe kohta retsidiivsuse vähendamise aspektist on vastakaid tulemusi. Ühelt poolt on McCormick ja teised (2011) leidnud, et vägivallatseja vahistamine, süüdimõistmine menetluse lõpetamise asemel ning pikemad karistusajad on faktorid, mis vähendavad retsidiivsust. Teiselt poolt Hansoni ja Wallace-Capretta (2006) uuring väidab vastupidist: vahistamine, karistuse rangus ning vanglakaristuse määramine ei too kaasa langust retsidiivsuse näitajates. 10 aasta jooksul tehtud uuring näitas, et perevägivallatsejaid ei hoidnud uuesti ründamast ei vahistamine, süüdimõistmine, kriminaalhooldus, vangistus ega vägivallatsejatele mõeldud ravi või sotsiaalprogrammid. **Selles osas, milline on üldises plaanis parim menetluslik tulemus või karistuslik perevägivalda puhul, pole võimalik ühest vastust anda. Samas perevägivalda jätkumise oluline riskifaktor on nii see, kui vägivalda ohver jätkab kooselu vägivalda tarvitanud partneriga, kui ka lahkuminek.**

¹ Justiitsministeeriumis 2010. aastal valminud retsidiivsuse uuring on kättesaadav siit: www.just.ee/retsidiivsus

Cobbina ja kaasautorid (2006) on tähelepanu juhtinud, et naiste retsidiivsus on väiksem kui meestel. Samuti tõid nad välja, et naiste puhul, kellel oli olemas toimiv lähisuhe, oli väiksem tõenäosus uueks vahistamiseks, samas kui meeste puhul paarisuhte kvaliteet retsidiivsusele üldiselt mõju ei avaldanud.

2. Retsidiivsusnäitajate võrdlus

1064 tuvastatud isikust, kelle suhtes 2010. aastal kehalise väärkohtlemisena kvalifitseeritud perevägivaldajuhtumites menetlusi alustati ja lõpuni viidi, oli aasta aega hiljem uue kriminaalasja raames kahtlustatavana üle kuulatud 149 inimest (14%).

Joonis 1. Ühe aasta retsidiivsus määr olenevalt sanktsiooni tüübist

Kõige kõrgem on ühe aasta retsidiivsus nende isikute puhul, kes **vabanesid reaalsest vangistusest, sh šokivangistusest**, neist pani aasta jooksul uue kuriteo toime iga neljas vabanenu. Vanglasse tagasi jõudis aasta jooksul ligi kümnendik vabanenutest, nende seas oli nii neid, keda karistati samaliigiliste (ähvaramise, kehaline väärkohtlemine, piinamine) kui ka eriliigiliste (vargus, mootorsõiduki juhtimine joobeseisundis) kuritegude eest.

Reaalse vangistusega karistatute kõrge retsidiivsus taga on erinevaid tegureid:

- vangistuse kasutamisel kehtib *ultima ratio* printsiip, mille kohaselt kasutatakse seda vabadust piiravat meetet vaid viimasel võimalusel, kui muud võimalikud karistus- ja mõjutusmeetmed on ära kasutatud – seega jõuavad vanglasse isikud, kelle kuritegelik minevik on pikem, mis on omakorda üks põhilisi korduvkuritegevuse riskitegureid;
- vangistatud isikud on suurema tõenäosusega pannud toime ka muid õigusrikkumisi ehk nende retsidiivsusrisk on seetõttu kõrgem ning seotud ka muude, vägivalda kasutamiseiga mitte seotud teguritega;
- vangistus soosib uute kuritegude toimepanemist läbi negatiivse mõjuga suhete tekkimise (nn kuritegevuse kool) ning negatiivsete psühholoogiliste mõjude ja stigmatiseerimise;

- vabaduse võtmisega ja tavaelust eraldamisega kaasnevad riskid, mis puudutavad normaalsete suhete katkemist, võimalikku töö- ja elukoha kaotust ning muid probleeme, on samuti olulisteks teguriteks, mis vangistuse puhul retsidiivsusrisiki tõstavad.

Üldkasulikku tööd määratakse vangistuse asemel süüdimõistetule nõusolekul kuni 2-aastase vangistuse asemel. Ühele päevale vangistusele vastab kaks tundi üldkasulikku tööd ning juhul kui üldkasuliku töö kohustust ei täideta, tuleb isikul tegemata töö osa ära kanda vangistuses. Menetluspraktikas on üldkasulik töö nõ viimane võimalus enne vanglat. Seetõttu on ootuspärane, et selle karistusliigi puhul on retsidiivsusmäär üks suurimaid. Üldkasuliku tööga karistatud isikutest 21% kuulati aasta jooksul pärast kohtuotsust uues kuriteos kahtlustatavana üle.

Varasemad uuringud on näidanud, et üldkasuliku töö puhul, mis on määratud prokuröri poolt avaliku menetlushuvi puudumise tõttu lõpetatud kriminaalajades, on retsidiivsus näitajad märksa madalamad – see võimaldab väita, et retsidiivsus pole mitte niivõrd tingitud karistuse iseloomust, kuivõrd erinevast isikute ringist.

Aasta pärast üldkasulikule tööle määramist vanglasse karistust kandma jõudnute seas oli nii kehalises väärkohtlemises, piinamises, seadusliku aluseta vabaduse võtmises, omavolis, asja omavolilises kasutamises kui ka mootorsõiduki joobes juhtimises süüdimõistetuid.

Tingimisi vangistusega karistatud isikutest kuulati aasta jooksul pärast kohtuotsust uues kuriteos kahtlustatavana üle 17%. Tingimisi vangistus on kohtu poolt määratud karistusliikidest levituim – perevägivalda asjades määratakse vangistus tingimisi igale teisele süüdimõistetule. Vanglasse jõudis aasta jooksul pärast otsust 11% tingimisi karistatutest, neist enamik mõisteti süüdi mitme eriliigilise kuriteo toimepanemise eest. Tingimisi vangistuse puhul tuleb arvestada sellega, et kuigi inimene ei lähe reaalset vangistus täitma ning on sageli seejuures allutatud käitumiskontrollile, kaasnevad tema jaoks siiski ainuüksi süüdimõistmisega märkimisväärsed kohtukulud. Näiteks ulatub perevägivalda puhul keskmine määratud kaitsja tasu ligi 100 euroni ning sundraha 350 euroni.

Alates 2007. aastast saab kriminaalmenetluse **lõpetada leppimise tõttu** (KrMS § 203¹).² Lepitusmenetlust saab kohaldada kriminaalajades, mis on II astme kuriteod, mille asjaolud on selged, menetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi ning kannatanu ja kahtlustatav või süüdistatav on andnud oma nõusoleku lepituskokkuleppe kohaldamiseks. Leppimise tõttu lõpetatud kriminaalajade arv on aasta-aastalt kasvanud. Kui 2007. aastal oli neid 28, siis 2012. aasta I poolaasta jooksul juba 317. Lepituses domineerivad vägivaldajuhtumid (üle 90%) ning ligi 60% juhtumeist on seotud perevägivaldaga.

² Leppimise tõttu saab kriminaalmenetluse lõpetada prokuratuur kohtueelses menetluses ja kohus prokuratuuri taotlusel. Kriminaalmenetluse lõpetamisel sõlmitakse lepituskokkulepe, mis sisaldab kuriteoga tekitatud kahju heastamise korda ja tingimusi. Peamised kokkulepetes määratud kohustused: viisakuskohustused (84%), rahaline kohustus (27%), alkoholist/ narkootikumidest hoidumine (18%), ravi või teraapia (14%) ning reaaloimingud (11%).² Tingimuste täitmiseks määrab prokuratuur tähtaja, mis ei või olla pikem kui 6 kuud. Lepituskokkuleppe tingimuste täitmist kontrollib lepitaja. Kui isik ei täida kokkulepitud ja kriminaalmenetluse lõpetamise määrusega pandud kohustusi (lepituskokkuleppe tingimused), edastab lepitaja prokuratuuri lõpparuande, märkides ära kohustuste mittetäitmise asjaolud. Kohustuste mittetäitmisel uuendab prokuratuur kriminaalmenetluse.

Pärast leppimise tõttu menetluse lõpetamist kuulati uues kuriteos kahtlustatavana üle 15% kahtlustatavatest. Uued toime pandud kuriteod, mis viisid vanglakaristuseni, polnud nende isikute puhul enamasti seotud vägivallaga, nende hulgas olid süüdimõistmised varguses, kehalises väärkohtlemises, mootorsõiduki joobes juhtimises, omavalitselises sissetungis, narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslikus käitlemises.

2010. aastal läbi viidud lepitamiste analüüsis³ toodi välja, et 2007.-2008. aastal lepituses osalenud kahtlustatavatest kuulati ühe aasta jooksul pärast menetluse lõpetamist uues kuriteos kahtlustatavana üle 12%. Käesoleva analüüsi põhjal võib seega öelda, et perevägivald on kahtlustatavate retsidiivsus veidi suurem kui lepitamiste puhul üldiselt.

Lepitusmenetluse puhul on oluline, et menetleja tunneks ära peresuhtes kasutatud vägivald iseloomu. Lepitusmenetlus on hea vahend menetluse lõpetamiseks juhtudel, kus vägivald ei ole korduv ning kus vägivald osapooled on oma suhte jätkamiseks või mitte jätkamiseks selge lahenduse juba leidnud. Lepitusmenetlust tuleks vältida olukordades, kus on tegu nõ vägivald-terroriga ning kus suhtes pole tegu võrdsete osapooltega – sellistel juhtudel on vähetõenäoline ühelt poolt aktsepteeritava lepituskokkuleppeni jõudmine ning suurem on manipuleerimise oht ehk kannatanule võib lepitusest sellises olukorrast pigem kahju kui kasu tekkida.

Vastavalt kriminaalmenetluse seadustiku §-le 202 võib prokuratuur või kohus **lõpetada menetluse põhjusel, et avalik menetlushuvi (kriminaalasja lahendamiseks kohtus) puudub** ning kahtlustatava süü ei ole suur. Sellisel juhul ei ole isik juriidilises mõttes karistatud, kuid talle määratakse lisaks kannatanule tekitatud kahju ja kulude hüvitamise kohustusele ka rahaline kohustus või üldkasuliku töö tegemise kohustus. Sellel alusel lõpetamist kasutatakse enamasti isikute puhul, kellel varasemad kuriteod puuduvad ning kelle puhul menetlejad leiavad, et nende edaspidist käitumist on võimalik positiivselt mõjutada karistust kohaldamata. Samuti võimaldab antud menetlusliik säästa menetlusressursse ning see on vähem stigmatiseeriv nii kannatanule kui kahtlustatavale.

Perevägivald kriminaalasjades on avaliku menetlushuvi puudumisel menetluse lõpetamine eelistatavam lahend – ligikaudu iga neljanda alustatud perevägivald menetluse lahendamine lõppeb sel viisil. Arvestades madalat ühe aasta retsidiivsuse määra (8% kuulatakse uues kuriteos kahtlustatavana üle) on tegu säästliku ning tulemusliku menetlusliigiga, mis sobib esmakordsete rikkujate mõjutamiseks hästi. Neist, kelle menetlus avaliku menetlushuvi puudumisel lõpetati, sattus hiljem vanglasse karistust kandma 4 inimest uue kehalise väärkohtlemise, üks varguse ja üks mootorsõiduki joobes juhtimise eest.

Väikseimad retsidiivsusnäitajad on **rahalise karistuse** puhul (määratud nii tingimisi kui reaalselt). Rahalist karistust kasutatakse perevägivald puhul suhteliselt harva, vaid paaril protsendil juhtumitest. Rahalise karistusega karistatutest kuulati aasta jooksul uues kuriteos kahtlustatavana üle 2% - see on 41st süüdimõistetust 1 inimene, temagi mõisteti süüdi hiljem mitte vägivald kuriteos, vaid varguses. Madala retsidiivsuse põhjuseks on siinkohal ilmselt see, et inimesed, kellele sellist karistust kohaldatakse, erinevad mitmete oluliste tunnuste poolest teistest. Need on ilmselt paremas majanduslikus olukorras inimesed, kellel on vähem sotsiaalseid probleeme, mis on olulised korduvkuritegevuse riski maandavad asjaolud. Rahalist karistust ei kohaldata inimestele, kellel pole eeldatavalt võimalust karistussummat tasuda.

³ Samas.

Lahendamata juhtumid ja retsidiivsus

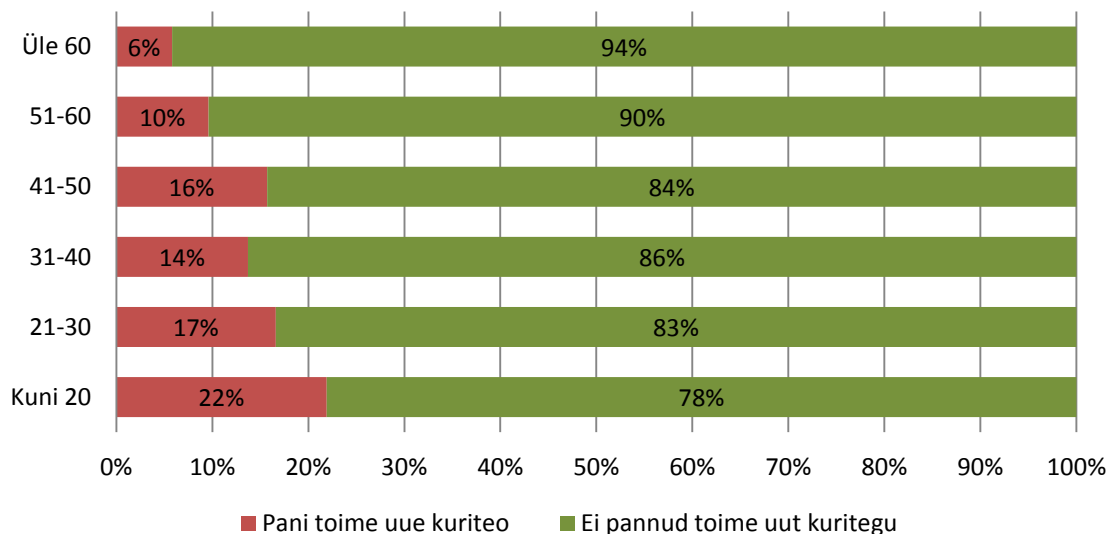
Analüüsi kaasati ka kahtlustatavad, kelle suhtes politsei või prokuratuur menetluse lõpetas, kuna kuritegu ei suudetud tõendada või puudus menetluseks alus. Nende isikute puhul oli ühe aasta retsidiivsuse määr 16% ehk lähedane üldisele keskmisele.

3. Retsidiivsus vanuse ja soo järgi

Analüüsitud perevägivaldajatest olid 90% mehed ja 10% naised. Meeste keskmine vanus oli 38 ja naistel 37.

Meeste retsidiivsus näitab 2010. aasta perevägivalda juhtumite puhul sama trendi, mida näitavad teistes riikides läbi viidud uuringud: meeste retsidiivsus on kõrgem ja kasvab ajas kiiremini. Kui kuue kuu möödumisel menetluse lõpetamisest, kohtuotsusest või vangistuse lõpust sattus uue kriminaalasja raames kahtlustatavana ülekuulamisele 8% meestest, siis naiste puhul oli see 5,5% ja aasta möödudes juba vastavalt 14,5% ja 8%.

Vanuse osas on perevägivalda juhtumites retsidiivsus sarnane retsidiivsusnäitajatega muudes kuritegudes – retsidiivsus on kõrgeim noorte hulgas, kus ka üldine kuritegelik aktiivsus on kõrgem. Vanuse kasvades nii retsidiivsus kui ka üldine kuritegelik aktiivsus vähenevad.

Joonis 2. Ühe aasta retsidiivsuse määr olenevalt kuriteo toimepanija vanusest

Kasutatud kirjandus

- Ahven, A., Salla, J., Vahtrus, S. (2010) *Retsidiivsus Eestis*. Kriminaalpoliitika uuringud nr 11. Tallinn: Justiitsministeerium.
- Cobbina, J.E., Huebner, B.M., Berg, M.T. (2012) Nature of the Link Between Relational Ties and Recidivism. *Crime & Delinquency*, Vol. 58 No. 3, 331-361.
- Hanson, R.K. & Wallace-Capretta, S. (2006). *Predicting Recidivism among Male Batterers: 2000-2006*. Report produced for the Department of the Solicitor General of Canada.
- Kingsnorth, R. (2006). Intimate partner violence: Predictors of recidivism in a sample of arrestees. *Violence Against Women*, 12(10): 917-935.
- Klein, A.R. & Tobin, T. (2008). A longitudinal study of arrested batterers, 1995-2005: Career criminals. *Violence Against Women*, 14(2): 136-157.
- McCormick, A.V., Cohen, I.M., Plecas, D. (2011) *Reducing Recidivism in Domestic Violence Cases*. BC Centre for Social Responsibility. University of Fraser Valley Centre for Public Safety and Criminal Justice Research.
- Meikas, K., Põldar, M. (2011) *Tapmised ja mõrvad seotud lähisuhtevägivallaga 2009-2010, 9 kuud 2011*. Tallinn: Politsei- ja Piirivalveamet.
- Paabo, R., Aru, K., Sepp, M. (2011) *Ülevaade lähisuhtevägivalla juhtumitest (2011. aasta 9 kuud)*. Tallinn: Politsei- ja Piirivalveamet.
- Paats, M. (2010) Vägivald paarisuhtes — müüdid ja tegelikkus. *Eesti Statistika Kvartalikiri*, Nr 3/10.
- Salla, J. (2009) *Kriminaalmenetluse lõpetamine otstarbekusest. Prokuratuuri rakenduspraktika analüüs 2007/2008. a kohta*. Tallinn: Justiitsministeerium.
- Salla, J., Surva, L. (2011) *Perevägivalla juhtumite menetluspraktika: 2010*. Tallinn: Justiitsministeerium.
- Soo, K. (2010) *Paarisuhtevägivald Eestis – levik ja tagajärjed. Lõppraport*. Tartu Ülikool. Sotsiaalministeerium.
- Ventura, L.A. & Davis, G. (2004). *Domestic Violence: Court Case Conviction and Recidivism in Toledo*. Report prepared for the Urban Affairs Center, University of Toledo.
- Ventura, L.A. & Davis, G. (2005). Domestic violence: Court case conviction and recidivism. *Violence Against Women*, 11(2): 255-277.